

รื้อสร้างความเชื่อ ผ่านการสื่อสารสุขภาพในสื่อออนไลน์ กรณีศึกษาภาพยนตร์เรื่อง “อีหยด”

ชिरาวุธ ปุญญวิช^{1*}, ชิตปภพ ประเสริฐไพฑูรย์², รุ่งโรจน์ พุ่มรีว³, ภาชิต ศิริเทศ⁴ และชาญวุฒิ สว่างศรี¹

¹สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

²ศิลปมหาบัณฑิต วิทยาลัยการออกแบบ มหาวิทยาลัยรังสิต

³คณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

⁴คณะพยาบาลศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

*Chirawut.ph@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งทำการศึกษารื่องกระบวนการรื้อสร้าง (Deconstruction) ความเชื่อเรื่องวิญญาณ ผ่านการสื่อสารสุขภาพในสื่อออนไลน์ ภายใต้เรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณ “อีหยด” ในสื่อออนไลน์และภาพยนตร์ โดยผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดด้านการสื่อสารสุขภาพ และแนวคิดเรื่องกระบวนการรื้อสร้าง (Deconstruction) เพื่อทำการศึกษาระบบการสื่อสารสุขภาพในสื่อออนไลน์ ได้ทำการรื้อสร้างความคิด ความเชื่อ เรื่องสุขภาพและวิญญาณ ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) ผ่านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสื่อสารสุขภาพในสื่อออนไลน์ได้ทำการอธิบายอาการผิดปกติในเรื่องเล่า อีหยด ภายใต้แนวคิดด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็ยังไม่ขัดแย้งกับความเชื่อทางวัฒนธรรม และวิญญาณของกลุ่มผู้ชื่นชอบเรื่องผีในสื่อออนไลน์

คำสำคัญ: ภาพยนตร์ การสื่อสารสุขภาพ รื้อสร้าง ความเชื่อ ผี วิญญาณ

Deconstructing Beliefs Through Health Communication in Online Media: A Case Study of The Movie “Death Whisperer”

Chirawut Punnawit^{1*}, Chitpaphop Prasertpittoon², Roongrote Poomriew³, Pasit Sirithet⁴
and Chanwut Sawangsri¹

¹Public Health, Faculty of Science and Technology, Nakhon Pathom Rajabhat University

²Master of Fine Arts in Design, College of Design, Rangsit University

³Faculty of Health Sciences Siam Technology College

⁴Faculty of Nursing and Health Sciences Phetchaburi Rajabhat University

*Chirawut.ph@gmail.com

Abstract

This article aims to investigate the deconstruction and reconstruction process of beliefs in spirits through health communication in online media, focusing on stories about the spirit "Death Whisperer" in online platforms and movies. The researcher has chosen to apply the concept of health communication and the idea of deconstruction to analyze the process of rebuilding beliefs in online media. This study involves qualitative research methods, particularly textual analysis through document examination and related research (Documentary Research).

The research findings reveal that the health communication process in online media has elucidated abnormal symptoms depicted in stories of Death Whisperer within the framework of health science concepts, while also accommodating cultural beliefs and the interests of ghost story enthusiasts in online media.

Keywords: Movie, Deconstruction, Health Communication, Beliefs, Ghost

1. บทนำ

ภาพยนตร์ “อีหยด” เป็นเรื่องราวที่ถูกเล่าในเว็บไซต์พันทิป เรื่อง “กระตุ้ผีฟิวเวอร์...ลองมาฟังเรื่องลึกลับของम्मบ้าง” โดย Rhythm in the Air เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2558 ได้เล่าเรื่องราวของแม่ตนเองที่เกิดขึ้นในสมัยเด็ก และได้รับความนิยมอย่างมาก จากการไปเล่าเรื่องผีในรายการผีออนไลน์ชื่อดังจนมียอดเข้าชมสูงถึง 16 ล้านวิว จนถูกหยิบไปนำเสนอเป็นภาพยนตร์เรื่อง อีหยด (2566)

ภาพยนตร์เรื่องอีหยดเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวหนึ่ง ที่ประสบพบเจอกับเรื่องราวสยองขวัญเมื่อลูกสาวป่วยเป็นโรคปริศนาที่หาสาเหตุไม่ได้ และไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ โดยมีอาการไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่สามารถยับยั้งตัวเองหรือควบคุมตัวเองได้ทั้งยังมีอาการสับสน หูแว่ว ประสาทหลอนและมีนิสัยก้าวร้าว ต่างไปจากนิสัยเดิม [1] จนทุกคนต่างเข้าใจว่าเธอกำลังถูกผีสิงและรักษาในทางของไสยศาสตร์ มีเหตุการณ์เกิดขึ้นมากมายที่ถูกเล่าต่อกันมาในครอบครัว ถึงเหตุการณ์

แปลก ๆ ที่ได้เจอพร้อมกับเสียงปริศนา “อีหยด” ก่อนที่สุดท้ายลูกสาวคนนั้นได้เสียชีวิตลงไป ด้วยอาการเลือดออกปาก ท้องบวม และหน้าบวม

ภาพที่ 1 โปสเตอร์ภาพยนตร์เรื่องอีหยด

ที่มา: <https://s.isanook.com/mv/0/ud/30/153191/1.jpg?ip/resize/w728/q80/jpg>

เหตุการณ์ในภาพยนตร์ได้เกิดขึ้นย้อนกลับไปนานกว่า 30 ปี ในช่วงที่วิทยาการทางการแพทย์ยังไม่ได้เข้าถึงในเขตชนบทเหมือนทุกวันนี้ ทำให้การทำความเข้าใจอาการของโรคที่ตัวละครในภาพยนตร์ไม่สามารถหาคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ได้

หลังจากภาพยนตร์อีหยดได้ฉายในโรงภาพยนตร์ไม่นาน เกิดกระแสที่กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ต่างออกมาให้ความรู้เป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าในโลกออนไลน์ปัจจุบันนี้ได้มีการแชร์ข้อมูลทางการแพทย์ที่มาอธิบายปรากฏการณ์ไม่สามารถอธิบายได้ในเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณ ซึ่งผู้วิจัยมองว่ากระบวนการดังกล่าวนี้คือกระบวนการรื้อสร้าง (Deconstruction) ความเชื่อเรื่องวิญญาณ โดยใช้พื้นที่ออนไลน์ในการสื่อสารสุขภาพ เพื่อให้เกิดความเข้าใจใหม่ต่อกระบวนการความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งลึกลับ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อทำการศึกษาเรื่องกระบวนการรื้อสร้าง (Deconstruction) ความเชื่อเรื่องวิญญาณ ผ่านการสื่อสารสุขภาพในสื่อออนไลน์

3. ทบทวนแนวคิดและทฤษฎี

การศึกษาเรื่อง รื้อสร้างความเชื่อ ผ่านการสื่อสารสุขภาพในสื่อออนไลน์ กรณีศึกษาภาพยนตร์เรื่อง “อีหยด” ได้ทำการศึกษาแนวคิดด้านภาพยนตร์คือ การรื้อสร้าง (Deconstruction) และแนวคิดด้านการสื่อสารในประเด็นการสื่อสารในโลกออนไลน์

แนวคิดเรื่องการรื้อสร้าง (Deconstruction) เดอร์ริดาอธิบายว่า deconstruction คือการวิจารณ์แนวคิดแบบเพลโต หรือ Platonism ซึ่งวางรากฐานปรัชญาแบบตะวันตก ที่เชื่อในการมีอยู่ของโครงสร้างแบบคู่ตรงข้าม ที่แบ่งแยกระหว่างสิ่งที่มองไม่เห็นจับต้องไม่ได้ กับสิ่งที่มองเห็นและสัมผัสได้ หรือระหว่างสำนึกทางจิตกับวัตถุที่อยู่ภายนอก หรือระหว่างจิตกับร่างกาย [2]

เดอร์ริดากล่าวว่านักปรัชญาที่นิยมการแสวงหา “เครื่องหมาย” คือผู้ที่ต้องการแก่นแท้ ความสมบูรณ์พร้อมของภาษา ทั้งนี้ ภาษามีไขว่แทนของความจริง ภาษาเป็นเพียงตัวแทน หรือสิ่งที่ใช้อ้างความจริงเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไม่มี

จริงอะไรที่อยู่นอกโครงสร้างของภาษา และผู้ที่ใช้ภาษาสร้างเรื่องแต่งก็เป็นเพียงผู้ที่ต้องการควบคุมการสร้างความจริงไว้กับตัวเอง และใช้ความจริงที่ตัวเองสร้างเป็นเครื่องมือในการควบคุมและสั่งการคนอื่น [2] ในงานศึกษาชิ้นนี้จึงทำการหาความหมายตรงข้ามของการตายแบบผิดธรรมชาติ โดยการสืบค้นข้อมูลทางการแพทย์ที่ถูกนำเสนอเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณผ่านภาพยนตร์อีหยด

แนวคิดเรื่องสื่อออนไลน์ คือ กลุ่มคนที่เข้ามาทำกิจกรรม หรือรวมกลุ่มกัน เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยได้มีการจัดประเภทของสื่อออนไลน์ออกเป็น 7 ประเภท ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกนำมาวิเคราะห์เพียง 1 ประเภท คือ ประเภทแหล่งข้อมูลหรือความรู้ (Data / Knowledge) เป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ในลักษณะเนื้อหาอิสระ ทั้งวิชาการ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สินค้า และ บริการ ฯลฯ โดยมุ่งเน้นให้บุคคลที่มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เป็นผู้เขียน หรือแนะนำ [3]

Siriluck Ubonrasamee. [3] ได้ศึกษาการแบ่งปันข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า เหตุผลในการแบ่งปันข้อมูลสามารถจำแนกออกได้ 4 ประเภท โดยผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์จากประเภท แบ่งปันข้อมูลเพราะข้อมูลนั้น กำลังเป็นที่กล่าวถึงในสังคม

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบกรณีศึกษา (case study) โดยการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) ควบคู่กับการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการรับชมภาพยนตร์เรื่องอีหยด เพื่อศึกษากระบวนการเล่าเรื่องในภาพยนตร์

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยทบทวนข้อมูลจากสื่อออนไลน์ ทำการวิเคราะห์กระบวนการหรือสร้างกระบวนการสื่อสารสุขภาพในสื่อออนไลน์ ในประเด็นความคิด ความเชื่อ เรื่องสุขภาพและวิญญาณ

5. ผลการศึกษา

ภาพยนตร์อีหยดได้นำเสนออาการของแยมไวต์ดิงนี้ ไข้ขึ้นสูง ปวดท้อง มีอาการผื่นแปลก ๆ เห็นภาพหลอน ว่ามีคนเข้ามาทำร้าย จนแทบไม่ได้นอน โทรม หน้าตาหมองไม่มีแรง มีอาการเหมือนผีเข้า บอกตัวเองไม่ใช่แยม และด่าหมอที่มารักษา จนเมื่อถึงตอนที่ไปโรงพยาบาลพบหมอ อาการของแยมเหมือนจะดีขึ้น แต่วันรุ่งขึ้นแยมก็ตายด้วยอาการเลือดออกปาก ท้องบวม และหน้าบวม

หลังจากภาพยนตร์อีหยดออกฉายได้ไม่นาน ในสื่อสังคมออนไลน์ได้มีการหยิบประเด็นการป่วยมาอธิบายในแง่มุมทางการแพทย์ จากบอกความเรื่อง “หมอวิเคราะห์ ‘น้ำแยม อีหยด’ อธิบายทางการแพทย์ อาจไม่ได้ผีเข้า” โดย Thairath Online. [4] ได้หยิบยกประเด็นในสื่อออนไลน์ TikTok หมอไข่มุก ได้ออกมาวิเคราะห์อาการของน้ำแยม โดยระบุว่า อาการเริ่มแรกของน้ำแยม คือ อ่อนเพลีย ปวดหัว ปวดเมื่อยตามตัว เหมือนจะมีไข้ต่ำ ๆ ต่อมามีอาการทางสมองคือ นอนไม่หลับ หนักเข้าคือควบคุมตัวเองไม่ได้ ควบคุมความคิดตัวเองไม่ได้ หลงผิด สับสน หูแว่ว ประสาทหลอน นิสัยใจคอเริ่มมีความก้าวร้าวขึ้น การเคลื่อนไหวใบหน้าผิดปกติ เช่น แสยะยิ้ม เหลือกตา เคี้ยวปาก อาการนี้จะเข้ากับอาการของ “โรคสมองอักเสบจากภูมิคุ้มกัน” หรือ Anti-NMDAR

เช่นเดียวกับบทความเรื่อง “ถ้า ‘แยม’ ใน ‘อีหยด’ ไม่โดนผีเข้า ในทางการแพทย์จะหมายถึงโรคอะไร?” โดย The Coverage [5] ได้อธิบายไว้ว่า นพ.ธนิษฐ์ เวชชาภินันท์ ผู้อำนวยการสถาบันประสาทวิทยา กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) อธิบายว่า ลักษณะของอาการดังกล่าว อาจคล้ายกับ ‘โรคสมองอักเสบจากภูมิคุ้มกัน’ (anti-NMDAR) ซึ่งพบได้ทุกเพศ และทุกวัย โรคดังกล่าวมีสาเหตุจาก ‘ความผิดปกติของภูมิคุ้มกัน’ ต่อตัวรับชนิด NMDA (NMDA Receptor) ซึ่งภูมิคุ้มกันที่ผิดปกตินี้ ร่างกายอาจสร้างขึ้นมาจากเนื้องอกรังไข่ หรือเนื้องอกอวัยวะอื่น รวมไปถึงอาจเกิดขึ้นได้เองจากการติดเชื้อในร่างกาย

ในบทความเดียวกัน นพ.ชลภีวัฒน์ ตรีพงษ์ นายแพทย์ชำนาญการ สถาบันประสาทวิทยา กรมการแพทย์ ให้รายละเอียดว่า อาการของโรคนี้ จะเริ่มด้วยมีไข้ต่ำ มีอาการปวดเมื่อยตามร่างกายนำมาก่อน และจากนั้น จะมาพร้อมกับปัญหาอนไม้หลับ สับสน ก้าวร้าวหรือเซื่องซึม บุคลิกภาพเปลี่ยน อาการของโรคนี้ที่เหมือนกับอาการผีเข้า ในทางการแพทย์จะมองว่าเป็นความผิดปกติที่ต้องได้รับการวินิจฉัยและรักษา ทั้งการซักประวัติผู้ป่วยอย่างละเอียด ร่วมกับการตรวจระบบประสาท และส่งตรวจเลือดร่วมกับน้ำหล่อเลี้ยงสมองร่วมไขสันหลังเพื่อหาเชื้อไวรัส และหาชนิดภูมิคุ้มกันที่ผิดปกติ ร่วมกับการตรวจอื่นๆ เช่น ตรวจเอ็มอาร์ไอ ตรวจคลื่นไฟฟ้าสมอง

6. อภิปรายผลการศึกษา

การผลการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์ที่หยุดได้นำเสนอประเด็นที่ถูกถ่ายทอดมาในยุคสมัยที่วิทยาการทางการแพทย์ไม่แพร่หลาย และในหลายพื้นที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ แต่เมื่อเรื่องราวในอดีตถูกนำเสนอในยุคปัจจุบันที่ข้อมูลทางการแพทย์มีความหลากหลายและเข้าถึงได้ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก ทำให้ข้อมูลความรู้ด้านการแพทย์ได้การแก้ไขความเชื่อด้านไสยศาสตร์และวิญญาณได้เช่นกัน

กระบวนการก่อสร้างองค์ความรู้ด้านไสยศาสตร์ในประเด็นภาพยนตร์ที่หยุด ได้นำเสนอเรื่องราวการถูกผีเข้าในตัวละครแยม แนวคิดเกี่ยวกับไสยศาสตร์ วิญญาณและความเชื่อ ถูกประกอบสร้างในสังคมไทยมาอย่างยาวนานในระบบฐานความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณ ในขณะที่สื่อออนไลน์ในยุคปัจจุบันได้เริ่มมีการนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของเดอริวิตา [2] ที่มองว่าภาษาเป็นเพียงตัวแทน หรือสิ่งที่ใช้อ้างความจริงเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไม่มีความจริงอะไรที่อยู่นอกโครงสร้างของภาษา หรืออีกนัยหนึ่งคือองค์ความรู้ด้านผีและวิญญาณถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากได้โครงสร้างทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อด้านวัฒนธรรม มานุษยวิทยา และสังคมวิทยา โดยความจริงชุดนี้คือการควบคุมคนให้อยู่กับร่องกับรอยไม่ทำการที่ทำทลายอำนาจวิญญาณหรือผี เมื่อวิวัฒนาการทางการแพทย์ก้าวหน้าทำให้เกิดการก่อสร้างความหมายใหม่ในแง่ของวิทยาศาสตร์มาแย้งความเชื่อดั้งเดิมด้วยกระบวนการสื่อสารสุขภาพในสื่อสังคมออนไลน์สอดคล้องกับงานวิจัยของ Siriluck Ubonrasamee [3] ที่ได้อธิบายการแบ่งปันข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ เพราะข้อมูลนั้นกำลังเป็นที่กล่าวถึงในสังคม จนกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่แก้ไของค์ความรู้ชุดเดิมที่เก่าและล้าสมัยลงไปแล้ว

7. เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] Thai PBS., (2023, Nov 3). Solve the answer! "Yam Death Whisperer" is not a ghost with immune-mediated encephalitis. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/333522>. Retrieved May 5, 2024.
- [2] Narupon Duangwises. (n.d.). Deconstructionism. <https://anthropology-concepts.sac.or.th/glossary/31>. Retrieved May 5, 2024.
- [3] Siriluck Ubonrasamee. (2017). Media Exposure, Sharing and Media Literacy of Health Information on Social Media. Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University. (In Thai)
- [4] Thairath Online. (2023, Nov 6). The doctor analyzed "Uncle Yam Death Whisperer" and explained the medical conditions. There may not be a ghost. <https://www.thairath.co.th/news/society/2738426>. Retrieved May 5, 2024.
- [5] The Coverage. (2023, Nov 9) If 'Yam' in 'Death Whisperer' doesn't get possessed by a ghost, what disease does it mean in medical terms?. <https://www.thecoverage.info/news/content/5706>. Retrieved May 5, 2024.